

Svenska kyrkans redovisning för år 2005 angående de kyrkliga kulturvärdena och användningen av den kyrkoantikvariska ersättningen

Svenska kyrkan får med anledning av vad som sägs i överenskommelsen mellan staten och Svenska kyrkan i februari 2000 och villkor i regeringsbeslut U2005/9302/BIA angående anslag 28:27 lämna följande redovisning, på Kyrkostyrelsens uppdrag antagen av Kyrkofondens styrelse den 20 mars 2006.

Uppdraget

Citeras ur överenskommelsen staten – Svenska kyrkan februari 2000:

”Svenska kyrkan skall årligen inlämna en redovisning till regeringen (Kulturdepartementet) i frågor som rör de kyrkliga kulturvärdena. Av redovisningen skall bl.a. framgå hur den kyrkoantikvariska ersättningen har använts och vilka resultat som har uppnåtts. Vidare skall redovisningen innehålla en redogörelse avseende kompetens i frågor som rör förvaltningen av de kyrkliga kulturminnena samt tillgänglighet till de kyrkliga kulturminnena. Även överlåtelser och rivningar av kyrkobyggnader samt nybyggnad av kyrkobyggnader skall redovisas. Redovisningen skall göra det möjligt att bl.a. göra en uppföljning och utvärdering av den kyrkoantikvariska ersättningen från såväl ekonomisk som antikvarisk synpunkt. Vidare skall den ge en överblick och möjlighet att följa upp hur kraven på kompetens respektive tillgänglighet enligt 2 och 3 §§ har tillgodosetts.

Redovisningen skall avse såväl central som regional nivå och skall dessutom innehålla en sammanfattande bedömning. Redovisningen skall lämnas till regeringen (Kulturdepartementet) senast den 1 mars varje år, med början år 2001. I fråga om den kyrkoantikvariska ersättningen skall redovisningen lämnas första gången år 2003.” (1 mars har i regleringsbrevet ändrats till 1 april.)

Sammanfattande bedömning

Svenska kyrkan konstaterar att arbetet med att fördela den kyrkoantikvariska ersättningen nu löper rutinmässigt, och att engagemanget och arbetsinsatserna på olika nivåer är omfattande. Stiften skaffar

sig efterhand kompetens och söker sig i samarbete med kulturmiljövården arbetsformer som målmedvetet skall nyttiggöra pengarna för de avsedda ändamålen. Ett viktigt led i detta är arbetet med vård- och underhållsplanering som nu till stor del genomförts. Det villkor om att en vård- och underhållsplan skall finnas när ersättning söks hösten 2006 – till 2008 års ram – kommer att i huvudsak kunna uppfyllas, vid 2006 års utgång kommer 68 % av de skyddade kyrkorna att ha en antagen vård- och underhållsplan.

Behovet av ersättning dokumenteras av att den av länsstyrelserna tillstyrkta ansökningsvolymen vida överstiger tillgängliga medel. Den eftersläpning i förbrukningen av anslaget som tidigare kunnat konstateras är nu borta. Under 2005 har så stora utbetalningar skett att förbrukningen nu i praktiken följer anslaget. Den senareläggning av anslaget som skett genom riksdagsbeslut 2005 har gjort att vi genom de beslutsramar som tilldelats stiftens före riksdagsbeslutet riskerar att temporärt överskrida anslaget.

Samarbetet mellan kyrkans och kulturmiljövårdens företrädare är överlag mycket gott. Samrådsgrupperna har i de flesta fall byggt upp fungerande rutiner och stöder arbetet och skapar samförstånd. Det tekniska systemet för hantering av beslut och betalningar, PHS, fungerar nu även för utbetalningar, och ger löpande möjligheter att följa upp arbetet. Kyrkokansliet har påbörjat sin organisations- och resursuppbyggnad inom kulturmiljöområdet. En kyrkodatabas är under uppbyggnad bl a för att skapa underlag för ställningstaganden inom det nystartade projektet om differentierad användning av kyrkobyggnader och inför den omförhandling av den kyrkoantikvariska ersättningen som skall ske. Stora satsningar sker på uppföljning och uppbyggnad av beslutsunderlag för att hantera det kyrkliga kulturarvet, och för ställningstaganden om kostnader och ansvarsfördelning.

Under året har särskild uppmärksamhet kommit att ägnas säkerhetsfrågor och förebyggande arbete över huvud taget. Arbetet med vård- och underhållsplanering visar att det finns brister just i fråga om skydd och säkerhet, informationsbehovet är stort och vikten av att arbeta systematiskt med säkerhetstänkande kan inte nog understrykas. För att skydda kulturarvet för stöld, brand och andra skador krävs även investeringar, och det framstår som allt mer välmotiverat att prioritera säkerhetsfrågor och förebyggande åtgärder vid fördelningen av kyrkoantikvarisk ersättning.

Svenska kyrkan vill även peka på dels behovet av god och relevant utbildning för alla som handskas med det kyrkliga kulturarvet, såväl inom kyrkan som inom den professionella kulturmiljövården, dels också på behovet av att det kyrkliga kulturarvet lyfts fram som en tillgång för alla, och att detta kräver ett fortsatt gemensamt ansvarstagande för upprätthållande av sakkunskap och för vårdinsatser. Inför omförhandlingen av den kyrkoantikvariska ersättningen krävs ett gemensamt arbete som snarast måste planeras. Svenska kyrkan avvaktar regeringens initiativ till överläggningar om hur dessa frågor skall hanteras.

Underlag för redovisningen

- Svenska kyrkans projekthanteringssystem (PHS) som används för ärendehantering, beslutsredovisning, statistikproduktion och från 2004 även för ekonomihantering av kyrkoantikvarisk ersättning.
- En enkät har under januari/februari besvarats av stiftens.

- Konferenser och täta löpande kontakter under året med stifts- och länsstyrelsehandläggare.
- De regionala samrådsgruppernas rapportering till centrala samrådsgruppen.
- Statistiskt material från Bebyggelseregistret och det kyrkobyggnadsregister som ligger som underlag för kyrkounderhållskomponenten i Svenska kyrkans utjämningsystem.
- Uppföljningen av vård- och underhållsplaneringen.

Samrådsgrupperna

RAPPORT FRÅN CENTRALA SAMRÅDSGRUPPEN

Centrala samrådsgruppen för det kyrkliga kulturarvet har haft följande sammansättning under år 2005. För Svenska kyrkan: biskop Ragnar Persenius, Uppsala stift, ordföranden i Kyrkofondens styrelse civilekonom Bertil Persson, enhetschef Lena Källgren Rommel, förbundsdirektör Torbjörn Zygmunt och fastighetskonsulent Märta Lilja. För Riksantikvarieämbetet: riksantikvarie Inger Liliequist med överantikvarie Per-Magnus Nilsson som ersättare samt av avdelningschef Sven Göthe, bitr. avdelningschef Anita Bergensträhle-Lind och förste antikvarie Ulf Gyllenhammar. För kansli-funktionen har Svenska kyrkan svarat genom planeringssekreterare Inger Göthson som även har fört protokoll över Centrala samrådsgruppens sammanträden. Centrala samrådsgruppen har haft sex sammanträden under året. Arbetet i Centrala samrådsgruppen har bedrivits i en positiv anda.

Även under år 2005 har frågor om vård- och underhållsplanering och utvärdering av planerna lett till återkommande diskussioner i Centrala samrådsgruppen. Den tillsatta arbetsgruppen med representanter för Riksantikvarieämbetet och Svenska kyrkan har fortsatt att följa upp stiftens arbete med vård- och underhållsplanering. Avsikten är att följa upp arbetets kvalitet och kostnadseffektivitet. Man skall också se om det utifrån vård- och underhållsplanerna går att dra slutsatser om vårdsituation och långsiktigt vårdbehov när det gäller det kyrkliga kulturarvet i ett nationellt perspektiv. Den kyrkoantikvariska ersättningens storlek efter den första kontrollstationen år 2009 har varit ett återkommande samtalsämne. Regeringsrättens domar avseende Viksta kyrka och Maglarps kyrka har diskuterats. Centrala samrådsgruppen har varit enig i sin bedömning att det är ovisst i vilken grad domen avseende Viksta kyrka kan anses vara prejudicerande eftersom varje förändring i ett kyrkorum är unik. När det gällde Maglarps kyrka var man ense om att domens prejudicerande effekt är begränsad dels på grund av de helt unika omständigheterna i samband med Maglarps kyrka, dels på grund av den skrivning som domen har fått. Under hösten har ett samtal om differentierad användning av de kyrkor som inte längre används i församlingsverksamheten, påbörjats. Riksantikvarieämbetet har informerat om den planerade utlokaliseringen till Visby och de konsekvenser detta kommer att få för myndigheten. Sofia Elwér från Brottsförebyggande rådet har varit inbjuden till ett sammanträde för att presentera rådets rapport *Brottsplats Kyrkan*.

Den 24-25 maj 2005 anordnade Centrala samrådsgruppen i samarbete med den regionala samrådsgruppen i Strängnäs stift den årliga konferensen om det kyrkliga kulturarvet på Stiftsgården Stjärnholm. I konferensen deltog 125 personer som inbjudits från de regionala samrådsgrupperna, anställda vid Riksantikvarieämbetet och Kulturdepartementet samt anställda och förtroendevalda inom Svenska kyrkans nationella nivå. Första dagen ägnades åt studiebesök i Stigomta, Tuna och S:t Nicolai kyrkor. I de tre kyrkorna har olika förändringar genomförts med stöd av kyrkoantikvarisk ersättning. En presentation av kyrkorna hade skickats ut i förväg och besöken följdes upp genom samtal i grupper

under konferensens andra dag. Slutsatser från dessa samtal har sedan sänts ut till deltagarna. Den andra dagen inleddes med morgonbön i Stjärnholms kyrka. Efter de tidigare nämnda gruppsamtalen talade biskop Jonas Jonson om *Sakramentsskrinet vi ärvde*. Därefter lämnades information om *kyrkorumsprojektets policydokument*. Prosten Björn Svärd och bitr. länsantikvarie Raoul Hjärtström förde ett dialogsamtal om brukande och bevarande tillsammans med författaren och kulturjournalisten Ulrika Knutson. Per-Anders Fritshammar vid Rikskriminalpolisen informerade om säkerhetsarbetet i Svenska kyrkan. Dagen avslutades med aktuell information från Centrala samrådsgruppen.

CENTRALA SAMRÅDSGRUPPEN OM DE REGIONALA SAMRÅDSGRUPPERNA

De regionala samrådsgruppernas verksamhet följs regelbundet av Centrala samrådsgruppen genom den sammanställning av de viktigaste uppgifterna i de regionala samrådsgruppernas protokoll, som utarbetas av Centrala samrådsgruppens sekreterare. Även under år 2005 har den kyrkoantikvariska ersättningen samt vård- och underhållsplaner stått i centrum. Arbetet med inventeringar, karakteriseringar och skadeinventeringar har fortsatt. Bidragen till inbrottslarm och brandlarmsanläggningar har varit fler än tidigare år, vilket får sättas i samband med de många stölder som drabbat kyrkor runt om i landet på senare år. Samtal om kulturhistoriskt värdefulla kyrkogårdar, gravplatser och minneslundar har förts i flera regionala samrådsgrupper. Andra ämnen som varit aktuella i dessa sammanhang under året har varit vård av kyrkliga textilier och inventarier, brand- och stöldskydd samt frågor som gäller orglar. Förändringar i kyrkorummet och motiven för dessa samt frågor om brukande och bevarande har diskuterats i flera samrådsgrupper. Samtal har förts om differentierad användning av kyrkorna i en tid med betydande folkomflyttningar. Antalet kurser, konferenser, studiebesök och studieresor har ökat i antal och detta gäller även kontakterna mellan de regionala samrådsgrupperna. I samband med studiebesök och resor ges möjlighet till konkreta och kunskapsutvecklande samtal om olika pastorala och antikvariska frågeställningar.

ENKÄTSVAR OM DE REGIONALA SAMRÅDSGRUPPERNA

Enkätsvaren bekräftar uppgifterna ovan från centrala samrådsgruppen. Samrådsgrupperna har två till vanligast fyra möten per år. Allmänt sägs i enkätsvaren att grupperna ägnar sig åt principfrågor, och brett diskuterar allt som berör eller påverkar kulturarvet. Mötena förenas ofta med studiebesök, och intern utbildning står på programmet. På frågan om behov av utvecklade eller förändrade arbetsformer svaras i många fall att behov av förändringar finns, men från utgångspunkten att arbetet nu fungerar mycket bra och förändring i första hand avser förnyelse.

Kompetens och resursfrågor

Kyrkofondens styrelse har för ökade kostnader i samband med handläggning av kyrkoantikvarisk ersättning kompensert stiftens genom höjt stiftsbidrag med 300 tkr per stift från och med år 2002. Efterhand som behovet av aktivt och fackmässigt rådgivande arbete gentemot församlingarna har växt har stiftens stärkt sin bemanning och även kompetens. För arbetet erfordras både antikvariskt och byggnadstekniskt kunnande. Stiftens har löst kompetensbehovet på olika sätt. I sju stift har stiftsantikvarier varit anställda under 2005 för handläggning eller för inventeringsuppgifter, i andra har samarbetet med regionala museer eller andra konsulter förstärkts. Två stift har i arbetet direkt inom stiftskansliet tillgång till byggnadsteknisk kompetens. Omfattning av arbetet inom stiftens samt förekomsten av stiftsantikvarier och motsvarande framgår av *tabell 1*. Inom kyrkokansliet har under

året antikvarisk kompetens motsvarande drygt en heltid anlitats för dels det konkreta arbetet med kyrkoantikvarisk ersättning och dels utvärdering av vård- och underhållsplaneringen.

Stift	Internfinansierat			Finansierat med KAE			Konsultinsats finansierad m. KAE	
	Handläggning	Inventering/ planering/ information	Därav med antikvarisk kompetens	Handläggning	Inventering/ planering/ information	Därav med antikvarisk kompetens	Inventering/ planering/ information	Därav med antikvarisk kompetens
1 Uppsala	0,50	0,10			1,00	B 1,00		
2 Linköping	0,33				0,50	A 0,50	2,00	A 2,00
3 Skara	1,00		A 1,00		0,80	A 0,80		
4 Strängnäs	1,05		A 1,00		0,90	A 0,90		
5 Västerås	1,00				2,00	A 2,00		
6 Växjö	0,75		A 0,40		1,00	A 0,60		
7 Lund	1,50		A 1,00					
8 Göteborg	0,10			0,60	0,20	A 0,80	2,50	A 2,50
9 Karlstad	0,40						2,00	A 2,00
10 Härnösand	0,50	0,75	A 1,00				3,00	A 1,50
11 Luleå	0,50		B 0,20		0,25	B 0,25	4,00	A 2,00 B 2,00
12 Visby	0,40						3,00	
13 Stockholm	0,20	0,05					0,65	A 0,65
Summa	9,03	0,90	4,60	0,60	6,65	6,85	17,15	12,65
Kyrkokansliet	0,50			0,50	0,60	A 1,10		
Summa	9,53	0,90	4,60	1,10	7,45	7,95	17,15	12,65

Tabell 1. Enkätuppgifter över stiftens årsverken för kyrkoantikvariska frågor under 2005. Siffran för konsultinsats avser insats administrerad av stiftet, i de flesta stift görs vård- och underhållsplaner genom församlingar/samfälligheter. A= antikvarisk kompetens, B= byggnadsteknisk kompetens

UTBILDNING

Församlingsförbundet har under 2005 anordnat kurser i Städning i kulturhistorisk miljö vid 3 kurstillfällen, sammanlagt 59 deltagare, samt Öppen kyrka - tillgänglighet, 1 kurstillfälle med 16 deltagare. Därtill har anordnats en grundkurs i svenskt kyrkobyggnade i samarbete med KTH, en tredagarskurs med 23 deltagare.

Kyrkokansliet har vidare anordnat seminarier och konferenser för stiftens handläggare, dels allmänt för att gemensamt följa upp arbetet med ersättningen och vård- och underhållsplaneringen, och dels avseende hur arbetet med vård- och underhållsplanering skall fortsättas. En seminariedag var gemensam för handläggare i stiftet, vid läns museer och länsstyrelser, varvid läns museernas roll och antikvarisk kontroll/ medverkan behandlades.

Av enkäten till stiftens framgår att det även år 2005 pågått en livlig verksamhet med informationsdagar, kontraktsdagar, kurser och studiebesök, dels för personal på regional nivå, dels också för församlingarnas ansvariga. Informationsmaterial har producerats, och information kanaliseras också till de periodiska publikationer som finns i flera stift.

Kyrkostatistik, antalet kyrkobyggnader, deras egenskaper och nyttjande

DEFINITIONER

Enligt Kyrkoordningen, 40 kap. 1§ definieras kyrka på följande sätt: ”En kyrkobyggnad tas i bruk när kyrkorummet invigs”. Ett invigt kyrkorum kan finnas i byggnad som inte ägs av Svenska kyrkan. Det finns t.ex. stiftelseägda kyrkor, men också kyrkolokaler som hyrs.

I utjämningsystemet begränsas detta kyrkobergrepp genom att kyrkan dels skall ägas eller förvaltas av Svenska kyrkan och dels också att den huvudsakligen skall användas för församlingens ändamål enligt dess uppdrag. Därmed undantas således invigda begravningskapell, som huvudsakligen används för begravning som skall finansieras genom begravningsavgiften eller på annat sätt.

Först när en kyrka formellt tas ur bruk ingår den inte längre i det kyrkliga utjämningsystemet, och betraktas inte längre som ”kyrka”.

Kyrkobyggnader enligt kulturminneslagen är alla byggnader invigda för Svenska kyrkans gudstjänst, ägda eller förvaltade av Svenska kyrkan eller någon av dess ekonomiska enheter den 1 jan 2000. Eftersom det är kyrkorum som invigs enligt kyrkoordningen får bestämmelsen anses gälla byggnader där det finns ett kyrkorum invigt enligt ovan. Enligt kulturminneslagen 4 kap. 2§ gäller en allmän *hänsynsregel* för alla sådana kyrkobyggnader: Kyrkobyggnader och kyrkotomter skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas och deras utseende och karaktär inte förvanskas.

Skyddade är de enligt kulturminneslagen om de uppförts före 1940 (3§) eller om Riksantikvarieämbetet beslutat att de skall vara skyddade (4§). Skyddet innebär att tillstånd till ändringar skall sökas hos Länsstyrelsen. Kapell som är invigda enligt ovan är således i kyrkoordningens och kulturminneslagens mening ”kyrkor”.

Kapell som inte är invigda är liksom andra byggnader tillhörande en begravningsplats skyddade som del av begravningsplats, KML 4 kap. 13§, om begravningsplatsen är tillkommen före 1940, eller för nyare begravningsplatser genom 14§ om Riksantikvarieämbetet beslutat att begravningsplatsen skall vara skyddad. Kapellets ålder har därmed ingen betydelse. Samma gäller för krematorier, bårhus etc.

EN KYRKODATABAS

Det register som nu läggs upp utgår från kyrkoordningens definition med begränsningen att registerförda kyrkor skall ägas eller förvaltas av Svenska kyrkan, och Svenska kyrkans ansvar enligt kulturminneslagen. Statistik förs således över befintliga och tillkommande kyrkor, som ägs och förvaltas av Svenska kyrkan, kyrkor som tas ur bruk samt kyrkor som säljs eller rivs. Även statistik över den faktiska användningen av kyrkorna samt i vilken mån de hålls öppna för besök kommer att föras. Uppgifter om detta har inhämtats från församlingarna. Vidare kommer egenskapsuppgifter av bety-

delse för bedömning av vårdbehov att samlas in, liksom vissa uppgifter från vård- och underhållsplanerna.

Databasen utformas så att den på sikt skall kunna innehålla data om hela det kyrkliga fastighetsbeståndet, och därmed vara till hjälp vid strategiska överväganden för fastighetsförvaltningen.

Databasen kommer sedan att kunna användas inte bara för statistiska ändamål utan även för information om det kyrkliga kulturarvet, som komplement till de uppgifter som finns i bebyggelseregistret. Ett tätt samarbete mellan registren förutsätts, så att dubbelarbete och förekomst av olika aktuella uppgifter undviks.

SAMVERKAN MED BEBYGGELSEREGISTRET

Bebyggelseregistrets kyrkodel omfattar nu 3 138 poster, varav vissa avser begravningskapell eller krematorier. Drygt 100 kyrkor, återstår enligt uppgift att föra in, i de flesta fall beroende på att ägo- och fastighetsförhållandena är oklara, och att de därmed inte kan registreras, ett 40-tal av dessa anges av församlingarna vara skyddade. Kyrkornas skyddsstatus kan inte heller alltid entydigt bestämmas utan utredningsinsatser.

I vissa stift har material från arbetet med karakterisering av kyrkobyggnader lagts in i registret, genom stiftets, länsstyrelsens eller läns museets försorg. För 1 147 kyrkor har bebyggelseregistret kompletterats med nya fält- och arkivuppgifter, och för 807 kyrkor har karakteriseringstexter skrivits in. Arbetet har omfattat Skara stift, Karlstads stift, Linköping stift, Göteborgs stift och Härnösands stift, och påbörjats i Strängnäs stift. I framför allt Skara och Göteborgs stift har detta arbete inneburit en avsevärd ökning av innehållet i bebyggelseregistret.

Bebyggelseregistret länkades 2004 till Svenska kyrkans projekthanteringssystem (PHS) där kyrkoantikvarisk ersättning registreras, så att registrets uppgifter praktiskt kan tjäna som bedömningsunderlag vid beslut om kyrkoantikvarisk ersättning. Ytterligare arbetsinsatser krävs för att nyttiggöra registret och nyinsamlade data, för statistikändamål, i samverkan med den ovan nämnda kyrkodatabasen.

FÖRÄNDRINGAR I ANTALET KYRKOR

För att hålla ett register över utvecklingen av antalet kyrkor fordras att de ovan nämnda definitionerna i varje enskilt fall är kartlagda, men vad som är en kyrka är inte alltid entydigt lätt att definiera.

Förändringar 2000-2005 framgår av *bilaga 1*. Redovisningen har som framgått ovan gjorts stramare och omfattar inte inhyrda kyrkor eller sådana som huvudsakligen används för begravningsändamål. Endast få kyrkor har formellt tagits ur bruk eller tillkommit. I de flesta fall är det fråga om smärre kapell som sålts. Antalet skyddade kyrkor har totalt sett under perioden ökat genom beslut av Riksantikvarieämbetet. 35 kyrkor byggda efter 1940 har sedan år 2000 skyddats enligt kulturminneslagen 4 kap. 4 §, dock inga under 2005.

SKYDDADE KYRKOR

Med de osäkerheter och definitionsproblem som redovisats ovan kan antalet skyddade kyrkor anges endast ungefärligt. Databasen med de definitioner som tillämpats, upptar totalt 3 374 kyrkobyggnader tillhörande Svenska kyrkan och som huvudsakligen används för församlingens ändamål, varav 2 918

är skyddade. I tidigare angivna siffror har sannolikt ett antal kapell inräknats, som även om de är invigda huvudsakligen används för begravningsverksamheten.

Stift	Skyddade	Ej skyddade	Totalt
1 Uppsala	252	39	290
2 Linköping	232	28	260
3 Skara	367	34	401
4 Strängnäs	176	20	196
5 Västerås	158	20	178
6 Växjö	284	41	325
7 Lund	468	39	507
8 Göteborg	318	63	381
9 Karlstad	150	21	170
10 Härnösand	186	34	220
11 Luleå	126	75	200
12 Visby	94	3	97
13 Stockholm	107	42	149
Totalt antal	2 918	459	3 374

Tabell 2. Antal kyrkor enligt databasen, enligt angiven definition.

KYRKORNAS ANVÄNDNING

I 2005 års uppgiftsinsamling till ekonomisk redogörelse för år 2004 från församlingar/samfälligheter frågades om antal förrättningar eller andra sammankomster som hållits i respektive kyrkobyggnad, dels inom församlingsverksamheten, dels också genom uthyrning eller utlåning till annan verksamhet. Statistik fördelad på församlingstyp redovisas i *bilaga 2*. Generaliserat kan sägas att i en tredjedel av kyrkorna skedde färre än 50 kyrkliga handlingar år 2004. Ca 50 kyrkor var helt stängda under året. Hälften av landsbygdskyrkorna hade mindre än 50 kyrkliga handlingar år 2004.

Uthyrning/användning till andra ändamål än församlingens är som väntat vanligast i städer, dock inte i storstädernas förorter. Totalt sett används två tredjedelar av landsbygdskyrkorna aldrig på detta sätt, medan totalsiffran är 57 %. Endast 7 % av landsbygdskyrkorna användes så mer än 10 gånger, totalsiffran är 14 %.

EKONOMISKA FÖRUTSÄTTNINGAR, PÅVERKAN GENOM ÄNDRAD FÖRSAMLINGSINDELNING ETC.

Stiften ombads i enkäten kommentera pågående processer som kan påverka vården och nyttjandet av det kyrkliga kulturarvet. De flesta stift tar upp det pågående arbetet med församlingssammanslagningar och därmed sammanhängande risker för ändringar i användningsfrekvens, eller direkt stängning av en del kyrkobyggnader. Även om församlingssammanslagningar inte i sig syftar till att kyrkor skall stängas utan till en bättre och ekonomiskt rimligare struktur, kommer frågan om behovet av alla kyrkor upp förr eller senare. Karlstads stift svarar på frågan så här:

Antalet församlingssammanslagningar ökar. Sannolikt ökar behovet av att minska fastighetsbeståndet, varvid det nog blir svårt att undvika diskussion om övertalighet. Problemet i vissa stift är

att kyrkorna ligger för tätt. Vårt problem är att det bor för lite folk runt många kyrkor, men avståndet är för långt för att man skall åka till grannen.

Frågorna diskuteras livligt i de regionala samrådsgrupperna. Några stift har startat projekt för att hantera frågorna. Kyrkokansliets beslutade projekt *Differentierad användning och förvaltning av kyrkobyggnader* beskrivs utförligare nedan.

Säkerhet och skydd

ALLMÄNT

Arbetet med vård- och underhållsplanering har givit en ökad insikt om säkerhetsläget i kyrkorna och ställt detta i fokus. Satsningar på brandskydd, stöldsäkring och skyddsåtgärder mot skadegörelse, såväl förebyggande som utvecklande av rutiner när en skada skett, bör i ännu högre grad än som tidigare prioriteras för att på sikt slå vakt om det kyrkliga kulturarvet. Det gäller då inte bara och inte heller i första hand dyra investeringar i skyddsanordningar, utan framför allt i åtgärder som stärker det allmänna säkerhetstänkandet, såsom information, utbildning och expertbesiktningar som avslöjar de svaga punkterna i säkerheten.

Kyrkokansliet anordnade därför i samråd med Uppsala stift en kurs/konferens den 8 februari 2006, med anlitande av experter inom områdena åsk-, brand-, stöldskydd och elsäkerhet, för stiftens, Riksantikvarieämbetets, länsstyrelsernas och länsmusernas handläggare i kyrkoantikvariska frågor, med syfte att vidga kunskapen och medvetenheten, för fortsatt spridning i stiftet och lokalt ut till församlingarna. Vid konferensen utdelades till deltagarna den av Verbum förlag i dagarna utgivna "Säkerhetshandbok för kyrkan" som på ett översiktligt sätt, med checklistor och enkla råd visar hur det allmänna säkerhetsarbetet kan utövas, och hur säkerhetssituationen i våra kyrkor kan förbättras. Boken behandlar alla aspekter på säkerhet, stöld, skadegörelse, brand och personsäkerhet.

Den kartläggning av säkerhetssituationen som kan ske med hjälp av det pågående arbetet med vård- och underhållsplaner kommer att intensifieras, bl.a. genom uppgiftsinsamling från församlingarna. Detta kommer att ge bättre underlag för satsningar och på prioritering av olika insatser.

Uppsala stift sammanfattar i sitt enkätsvar erfarenheterna av vu-planeringen om säkerhetsfrågorna på följande sätt: *Säkerhet är ett stort område som inte bara omfattar brand och stöld. Ett stort behov finns att förbättra åskskyddet i kyrkoanläggningarna, öka informationen kring lagstiftning som rör elsäkerhet, anpassa larmutrustningar till de speciella förhållanden som råder i kyrkorna, finna kontaktvägar mellan polis och kyrkan samt att öka säkerhetstänkandet hos personal som arbetar i och i anslutning till kyrkoanläggningarna.*

STÖLD

De systematiska stölderna av kyrkliga inventarier som skett på senare år har uppmärksammats på flera sätt, och en rad åtgärder är aktuella för att förbättra situationen. Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har genomfört ett nordiskt projekt för att kartlägga och riskbedöma hoten mot kulturarvet i museer och kyrkor. Projektet som stötts med EU-medel har slutredovisats i fråga om kyrkorna i oktober 2005. Rapporten bygger på ett omfattande enkätmaterial från stift och församlingar. Rapporten är i första hand en lägesrapport med statistik om hur vanliga kyrkstölder är, vilka stöldobjekten är och hur

tillgreppen skett. Slutsatser redovisas i en rad råd till insatser för att förebygga och även i möjligaste mån klara upp stölder.

Församlingsförbundet har åtagit sig att ansvara för att ett register över stulna föremål upprättas och hålls ajour. Registret som togs i bruk hösten 2004 har en egen hemsida: www.stuleturkyrkan.nu. Tyvärr har arbetet initialt inneburit vissa svårigheter, men en översyn görs nu för att registret skall bli ett kraftfullt verktyg framåt i tiden.

Kyrkans försäkring AB försäkrar mer än hälften av landets kyrkor, och har därmed ett speciellt ansvar för att anpassa försäkringslösningar till kyrkans situation. Detta ger förutsättningar för att arbeta förebyggande med syfte att minimera skador. Företaget genomför i samarbete med Församlingsförbundet kurser, under 2005 prioriterades systematiskt brandskyddsarbete. Man har också utvecklat rutiner för tidig rapportering av stulna föremål. Under 2006 har man inrättat en tjänst som säkerhetsansvarig för att arbeta rådgivande med säkerhetsfrågor till alla församlingar, särskilt med inriktning mot allmänt säkerhetstänkande.

INVENTARIEFÖRTECKNINGAR

Behovet av moderna fungerande registersystem och mer utförlig dokumentation av de kyrkliga inventarierna framstår som allt mer angeläget. I uppgiftsinsamlingen från de ekonomiska enheterna i samband med ekonomisk redogörelse i vår kommer frågor om kvaliteten hos den förteckning som skall föras över de kyrkliga inventarierna att ställas, för att ge en första mer konkret bild av situationen och för att uppmärksamma på problemet. För en rationell och modern hantering av själva inventarieförteckningarna finns det emellertid problem i fråga om möjligheten att sekretessbelägga sådana register, vilket hämmar arbetet. Detta har påtalats i tidigare redovisningar till regeringen.

BRANDSKYDD, ÅSKSKYDD

Arbetet med vård- och underhållsplaner har avslöjat brister i brandskyddet, och särskilt vad gäller åskskydd, där få kyrkor numera lever upp till en god säkerhetsstandard, ett problem som inte är unikt för kyrkobyggnader. Här finns också ett stort utvecklings- och utbildningsbehov, i fråga om besiktning och rådgivning för att skapa gott åskskydd. Det är vanligt att kyrkor med traditionellt sett acceptabelt åskskydd genom nya installationer, såsom el-, larm-, och telesystem utsätts för allvarliga och ofreflekterade försämringar. En kartläggning kommer att ske efterhand som vård- och underhållsplanerna blir färdigställda. Ett första steg i att medvetandegöra församlingarna när det gäller säkerhetsfrågorna var genom anordnande av konferensen nu i februari, en uppföljning kommer att göras, med ytterligare utbildning samt för att inventera hur frågorna har implementerats ut mot de lokala enheterna i Svenska kyrkan. I samband med utbildningarna i stiftens utifrån arbetet med utvärderingen av arbetet med vård- och underhållsplanerna, kommer även säkerhetsaspekten att belysas.

Ett antal träkyrkor har med stöd av kyrkoantikvarisk ersättning försetts med avancerade sprinklersystem. Kostnaderna för sådana system är höga, och även höga driftskostnader kommer till. Det gäller Sveriges mest värdefulla träkyrkor, och det har ansetts att dessa måste få bästa möjliga skydd. Det är emellertid viktigt att teknikutvecklingen följs upp, och säkerheten i metoderna verifieras. Frågan har varit uppe till diskussion inom Riksantikvarieämbetet, och ett fullskaleförsök (på en försöksbyggnad) planeras.

Ett projekt med anknytning till brandskyddet är en metodutveckling i fråga om fotodokumentation av kyrkobyggnader som skett inom Riksantikvarieämbetet. Två träkyrkor har fotodokumenterats grundligt, som underlag för metदानvisningar och för att få fram en kostnadsbild för systematisk genomfotografering av kyrkor, särskilt träkyrkor som beredskap. Särskilda medel erfordras om detta dokumentationsprojekt skall kunna fullföljas.

Tillgänglighet

Tillgänglighet behandlades liksom föregående år i enkäten till stiftet under de tre rubrikerna *Öppethållande*, *Information* och *tekniska åtgärder*. Stiftens svar är i denna fråga mycket skiftande.

ÖPPETHÅLLANDE

Stiftens svar vittnar om att insatser för att öka öppethållandet förekommit, men att det finns svårigheter, genom att medvetenheten om stöldrisken också ökat, och genom ökad kostnadsmedvetenhet. I öppethållande ligger också en tillgänglighet inte bara till kyrkobyggnaden utan också till personal för säkerhet och information.

Tillgänglighet genom öppethållande behandlades i 2005 års uppgiftsinsamling till ekonomisk redogörelse 2004, från de ekonomiska enheterna, vilket nu ger underlag för en sammanställning som här redovisas i *bilaga 3*. Eftersom öppethållande avser allas möjligheter att få tillgång till kulturarvet redovisas särskilt förhållandena för de lagskyddade kyrkorna. Några signifikanta skillnader är det dock inte fråga om.

År 2004 hölls 5 % av kyrkorna stängda, 25 % hölls öppna under mindre än 100 dagar, 25 % 100-200 dagar och resten 45 % hölls öppna mer än 200 dagar. För skyddade kyrkor i landsbygd/glesbygd var motsvarande siffror 6 %, 29 %, 32 % och 33 %, dessa kyrkor är alltså något mindre tillgängliga än genomsnittet.

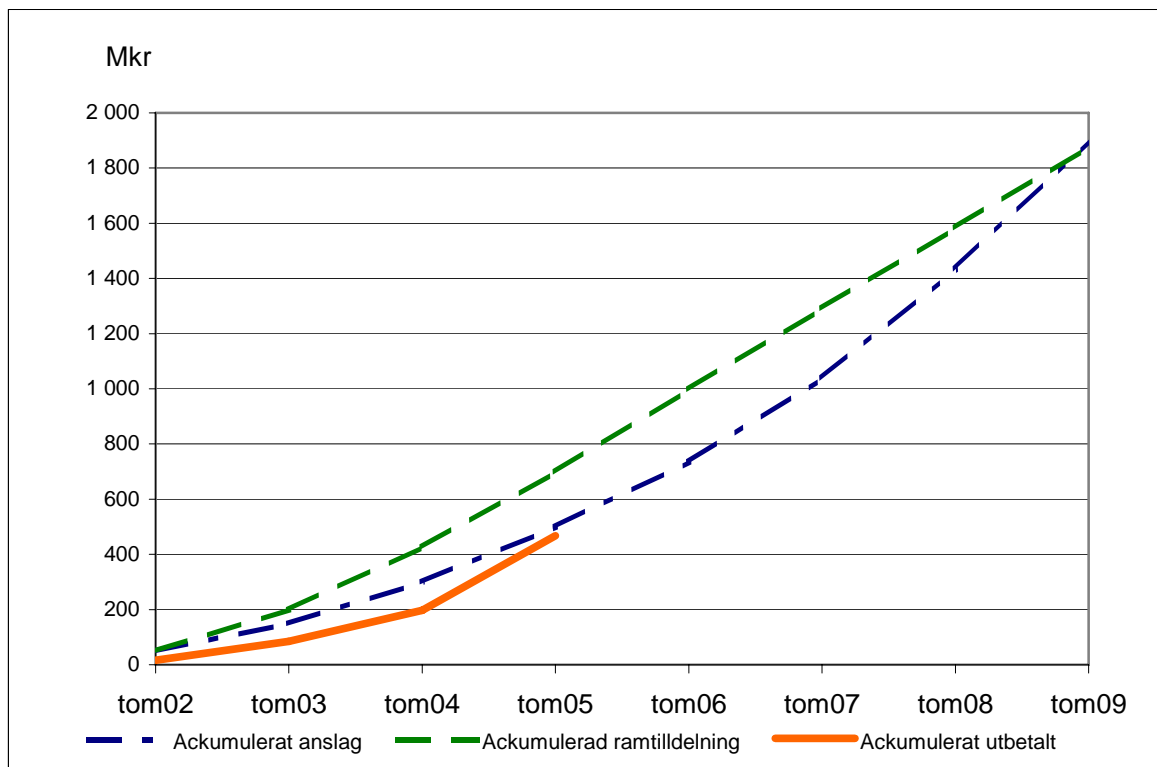
INFORMATION

Här anges i enkäten en omfattande informerande aktivitet, genom att allt fler församlingar gör hemsidor, församlingsblad, etc., men också genom stiftsinitiativ i många stift. Endast små belopp av kyrkoantikvarisk ersättning har gått till information. Enligt villkorsskrivningen skall anslaget endast användas till vårdrelaterad information.

TEKNISKA ÅTGÄRDER

Vad gäller behov av tekniska åtgärder för tillgänglighet har få stift svarat. De som svarat har i allmänhet sagt att arbete pågår löpande, att tillgängligheten berörs i vu-planerna och i några fall att ett stiftsövergripande arbete pågår, i ett fall i samarbete med länsstyrelse. Vid utvärdering av vård- och underhållsplaner kommer planernas förhållningssätt till tillgänglighetsfrågan att undersökas. Årets uppgiftsinsamling från de ekonomiska enheterna, i samband med ekonomisk redogörelse, kommer dessutom att innehålla frågor om tillgänglighet för rörelsehindrade, varför en översiktlig statistisk bild kan lämnas i nästa rapport.

Kyrkoantikvarisk ersättning

Utnyttjandet av kyrkoantikvarisk ersättning ackumulerat 2002- 2009. Anslaget anges enligt ändring genom riksdagsbeslut 2005. Ramtilldelningen är beslutad av Kyrkofondens styrelse 2002-2006 och föreslagen 2007-2009. Utbetalt belopp anges enligt bokslut, 460 mkr tom. 2005.

PENNINGFLÖDET

Kyrkoantikvarisk ersättning fördelas efter ansökningar från de ekonomiska enheterna genom beslut av stiftsstyrelserna. Stifteten i sin tur ansöker om ram hos kyrkofondens styrelse för de ansökningar från församlingar/samfälligheter de tillstyrker samt för egna projekt. Årscykeln för ansökningar och erforderliga remisser framgår av kalendarium, bilaga 8. Villkor för kyrkoantikvarisk ersättning har antagits av Kyrkofondens styrelse 2001-03-15 och senast ändrats 2005-10-24. Villkorsskrivning och annan information om kyrkoantikvarisk ersättning finns tillgänglig på kyrkofondens hemsida www.svenskakyrkan.se/kyrkofonden/.

Eftersom det tar tid att planera och genomföra byggprojekt har dispositionstiden för stifteten att förbruka ramen satts till två år. Ramen är sedan 2003 satt med avsikt att den verkliga årliga medelsförbrukningen efterhand skall närma sig anslaget. För åren 2002 – 2006 har ett beslutsutrymme för stifteten om totalt 982 mkr fördelats (varvid hänsyn tagits till ej utnyttjad ram 2002-2004), vilket överstiger anslaget för motsvarande tid med 247 mkr, då anslaget för 2006 genom riksdagsbeslut sänkts med 15 mkr.

Vid 2005 års utgång hade 94 % av anslaget 2002-2005 förbrukats. Den förskjutning framåt i tiden av anslaget som skett genom regeringsbeslut 2005, tillsammans med effektivare genomförande av åtgärder gör att förbrukningen efter tidigare eftersläpningar nu får sägas vara i kapp med anslaget, vilket framgår av diagrammet ovan. Se även *bilaga 4, tabell 4.1*.

Den kyrkoantikvariska ersättningen ställer stora krav på investeringar av egna medel i församlingarna/samfälligheterna. Sammanlagt för de projekt – även stiftens egna – som avslutats 2002-2005 har ersättning utgått med 48 % av den totala redovisade kostnaden. För konkreta vårdinsatser är siffran 42 %, för skadeförebyggande åtgärder 55 %. Även om det är angelägna arbeten som utförs, är den ekonomiska situationen i många fall sådan att det kan vara svårt att få fram det egna kapital som erfordras. Det förekommer att ansökta och beviljade arbeten inte kommer till utförande eller försenas av detta skäl, vilket påtalas av några stift i enkätsvaren.

De projekt som beviljas kyrkoantikvarisk ersättning står endast för en mindre del av Svenska kyrkans totala kostnader för vård och underhåll av det kyrkliga kulturarvet. I Svenska kyrkans ekonomiska statistik för 2004 kan utläsas att kostnaden för fastighetsförvaltningen av kyrkor och kapell, vilken kategori i huvudsak omfattar skyddade byggnader var 1 167 mkr. Därifrån skall dras intäkter med 241 mkr, vilka delvis består av kyrkoantikvarisk ersättning, 109 mkr (här ingår även KAE till begravningsplatser) och kyrkobyggnadsbidrag, 50 mkr. Den verkliga kostnaden redovisas uppdelad i driftskostnad 529 och underhållskostnad 390 mkr. Administrationskostnader ingår ej i detta belopp utan tillkommer.

Det finns en rad hinder mot en rationell användning av anslaget. Ett är att församlingarna känner osäkerhet om möjligheterna att genomföra arbeten och inte därför satsar på att göra tillräckligt genomarbetade ansökningar, eller att den egna finansieringen inte är löst eller ens ekonomiskt möjlig inom ramen för det normala budgetarbetet. Fördröjningar i projekt kan också ske genom svårigheter att upphandla kompetenta hantverkare eller att få tag på specialister pga. stor efterfrågan på deras kunskaper. Flera stift har också i enkätsvaren påtalat att två års dispositionstid är för kort för att genomföra vissa typer av vårdprojekt. Möjligheter att under speciella omständigheter besluta om medel som skall förbrukas längre fram i tiden än under den normala tvåårsperioden har givits, men har inte utnyttjats.

Beslutad ramtilldelning för åren 2002-2006 framgår av *bilaga 4 tabell 4.2*.

MÅL OCH RESULTAT

För kyrkoantikvarisk ersättning har hittills endast ett mycket allmänt mål fastlagts, att medlen skall användas så att de ger största möjliga bevarandeeffekt. Insatser till inventering och långsiktig vårdplanering skall uppmuntras, bl.a. med syfte att möjliggöra mer preciserade mål för medelsanvändningen.

Statistik som visar resultat av insatta medel utarbetas genom PHS. I framtiden är avsikten att mer förfinade statistiska uttag skall kunna göras genom samkörning med uppgifter om kyrkorna och kyrkomiljöerna i ett särskilt kyrkobyggnadsregister. Ett utvecklingsarbete har påbörjats som bör leda till successivt förbättrade redovisningar av resultat i förhållande till dokumenterade behov.

I *bilaga 4 tabell 4.3 till 4.5* redovisas statistikuppgifter för den av stiftens hittills slutredovisade ersättningen. Statistiken bygger på uttag ur projekthanteringssystemet PHS. Alla projekt klassificeras

efter objekttyp, objektindelning och åtgärd. *Objekttyp* anger vilken typ av kyrkligt kulturminne som berörs, *Objektindelning* vilken byggnadsdel eller motsvarande. *Åtgärd* grovindelas i inventering/planering, renovering/underhåll, skadeförebyggande åtgärder och information. Renovering/underhåll underindelas i en skala från genomgripande restaurering till löpande underhåll och drift. Skadeförebyggande åtgärd underindelas efter typ av åtgärd. Många ansökningar, särskilt i fråga om större restaureringar, kan vara svåra att klassificera, och brister i tillämpningen av systemet finns. Det är emellertid viktigt att dels ha en god uppfattning om till vilka objekt och åtgärder ersättningen går, dels också att få underlag för en differentiering i fråga om ersättningsprocent beroende på åtgärdstyp.

SAMMANFATTANDE KOMMENTARER ÖVER UTBETALAD KAE ÅREN 2002-2005.

Under 2002-2005 har totalt utbetalats 468 mkr, därav till centrala insatser 7 mkr. Följande uppgifter avser dock endast slutredovisade projekt. Samtliga projekt från 2004 års ram är slutredovisade, utöver ett fåtal för vilka stiftet fått dispens att slutredovisa under 2006. 2005 års ram får disponeras även 2006 varför ett antal projekt kan vara delutbetalade och därmed inte slutredovisats. Först vid slutredovisningen korrigeras verklig totalkostnad varvid en slutlig bild av vilka totala insatser ersättningen möjliggjort kan redovisas.

Av totalt slutredovisade 379 mkr 2002-2005 har 92 mkr gått till inventering och vård- och underhållsplanering mm. 44 mkr har gått till projekt stiftet själva administrerar och resterande 48 mkr till planer beställda av församlingarna. De av stiftet administrerade projekten kan vara övergripande inventeringar eller planeringsinsatser, men är också till en del moment i vård- och underhållsplaner. I *bilaga 5* förtecknas stiftsövergripande insatser som redovisats i rapporter inkomna till kyrkokansliet, och av *bilaga 7* framgår antalet genomförda och planerade vård- och underhållsplaner.

Av de 256 mkr som gått till konkreta renoverings- och vårdåtgärder har 132 mkr gått till åtgärder som klassificerats som restaurering/mer omfattande åtgärder, 70 mkr till vård av engångskaraktär, 36 mkr till konservering och 15 mkr till vård av underhållskaraktär. 3 mkr har gått till övriga åtgärder, bl.a. projektering.

Till skadeförebyggande åtgärder har använts 31 mkr, varav 15 mkr gått till stöld- och brandförebyggande åtgärder, 3,5 mkr till förbättrad förvaring av kyrkliga inventarier, 4 mkr till säkrare elinstallationer, 5,5 mkr till förbättrade värmesystem och till övriga åtgärder 3 mkr.

Fördelningen på olika slag av kyrkliga kulturminnen är följande. 276 mkr har beviljats till insatser på kyrkobyggnader, 25 mkr till begravningsplatser, 38 mkr till kyrkliga inventarier samt 9 mkr till kyrkotomter. 32 mkr har gått till övergripande åtgärder som inte klassificerats på objekt.

Totalt har 682 projekt som gällt vård- och underhållsinsatser och 144 avseende skadeförebyggande åtgärder slutredovisats.

2006 ÅRS RAMBESLUT

För år 2006, med dispositionstid 2006-2007, har stiftet i beslut av kyrkofondens styrelse 7 juni 2005 tilldelats beslutsram om totalt 300 mkr. Stiftet ansökte om ram för att kunna bevilja 1 462 projekt för totalt 648 mkr och ett kostnadsunderlag av 838 mkr.

I beslutet ingick som tidigare år en delram för inventering och vård- och underhållsplanering, angiven med utgångspunkten att till dessa ändamål skulle kalkyleras med 80 tkr per skyddad kyrka. Delramen var från och med detta år rekommenderande, stiftens fick frihet att själva styra besluten till de angelägnaste åtgärderna, och uppföljning sker fortsättningsvis genom den statistik som kan utläsas ur PHS.

Av 2006 års beslutsram har stiftens nu, (mars 2006) beslutat om 281 mkr till 1070 projekt. Till konkreta vårdinsatser eller skadeförebyggande insatser har beslutats om 244 mkr till 670 projekt. 394 projekt för ett ansökt belopp om 175 mkr har avslagits av olika skäl, ungefär hälften då de avstyrkts av länsstyrelserna och hälften då det inte funnits medel att bevilja projekten.

2007 ÅRS ANSÖKNINGAR

Ansökningar om kyrkoantikvarisk ersättning för 2007 inlämnades till stiftens senast 30 november 2006. Totalt hade vid årsskiftet registrerats 1 265 (för 2006 1 398) projekt med ett ansökt belopp om 633 mkr (för 2006 545 mkr), för ett totalt kostnadsunderlag av 874 mkr (för 2006 715 mkr). I dessa siffror ingår ännu inte stiftens egna projekt.

STIFTENS PLANERING OCH ÖVERBLICK, STIFTSPROJEKT

Stiftens bedriver i mycket växlande omfattning egna projekt, och egen styrande verksamhet. Några stift har stark styrning över arbetet med vård- och underhållsplaner och skaffar sig överblick den vägen, medan andra driver projekt som är stiftsövergripande i speciella delfrågor. Projekten kan ha tyngdpunkt på inventering av kulturvärden, skadesituation, eller säkerhetsfrågor, som underlag för styrda aktiviteter att råda bot på brister, eller för informationsinsatser. Det kan också – i mindre omfattning – vara fråga om mer ”aktiva” projekt eller kampanjer som genomför skydds- eller bevarandeåtgärder samlad och mer rationellt än vad enskilda ekonomiska enheter skulle förmå. Stiftsövergripande projekt planeras och genomförs ofta i samarbete med länsstyrelser och läns museer, efter att initiativ först tagits i samrådsgrupperna. Stiftens har givits stor frihet att själva planera och genomföra projekt. Inför ramtilldelningen till stiftens skall dock projekten redovisas och uppgifter lämnas om vilka samråd som föregått projektansökan. Kyrkofondens styrelse tar således i sin ramfördelning ställning till rambehov för genomförande av projekt, men normalt inte till själva projektansökan. Den styrning som skett, utöver vad som anges i villkorsskrivningen för kyrkoantikvarisk ersättning, har skett genom överläggningar och i handläggarkonferenser. En förteckning över dokument som avrapporterar stiftsövergripande projekt och andra större aktiviteter lämnas i *bilaga 5*.

Under året har, som ett led i uppföljningen av vård- och underhållsplaneringen, genomförts stiftsbesök gemensamt med företrädare för Riksantikvarieämbetet, varvid främst diskuterats stiftens styrning av vu-processen, men även det stiftsövergripande arbetet i övrigt har berörts. I Riksantikvarieämbetets rapport beskrivs närmare stiftens arbete och de genomförda besöken refereras.

SAMARBETET LÄNSSTYRELSE – STIFT I ARBETET MED KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING

Stift och länsstyrelser visar generellt stor samsyn om tillämpningen av målet ”största möjliga bevarandeeffekt”. Självfallet finns det en tendens till skiljaktigheter i synsätt i fråga om var fokus i satsningarna skall ligga. Skall ersättning gå till det som inte har inomkyrklig nytta, eller till det som skall användas på sikt? Hur skall hänsyn till församlingarnas ekonomiska förutsättningar tas, utan att

ersättningen blir en utjämningsfaktor? Samarbetet stift/län fungerar allmänt bra. Informationsbehovet till församlingarna är stort.

Länsstyrelsernas prioriteringar har dock visat orimligt höga andelar i högsta prioritet 1. Hur angelägna åtgärderna än är blir en sådan snedfördelning till liten hjälp vid fördelning av otillräckliga medel. Frågan togs upp vid ett gemensamt möte mellan stiftens och länsstyrelsernas handläggare hösten 2004 inför fördelningen av 2006 års ramar. Man enades om dels att begränsa prioritet 1 till akuta och mycket angelägna vårdinsatser, och dels att när prioritet 1 anges skall motivet redovisas i PHS. Trots detta var andelen prioritet 1 så hög och ojämnt fördelad över landet att den inte kunde ges full genomslagskraft vid fördelningen av ram i juni 2005. Frågan har därefter tagits upp på nytt.

Vård- och underhållsplanering, inventering

VILLKOR FÖR VÅRD- OCH UNDERHÅLLSPLANER

I beslutet 2003-06-04 om ramfördelning till vård- och underhållsplanering angav Kyrkofondens styrelse att följande krav skall ställas på vård- och underhållsplaner:

Som underlag för beslut om fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning:

- Ett översiktligt dokument som ger en tydlig bild av vårdproblem som påverkar kulturvärdena,
- Som omfattar all skyddad egendom hos förvaltande enhet, (kan dock etappindelas)
- Och har *antagna* långsiktiga mål för hur varje objekt skall användas.

Som fungerande arbetsinstrument för förvaltaren:

- Ett *antaget* dokument som styr den löpande verksamheten och som följs upp av beslut och revisorsgranskning.

För utbetalning av ersättning:

- Professionell produkt
- Rätt omfattning
- Rätt kostnad, upphandling
- Kulturhistoriskt innehåll

I flera stift har egna riktlinjer för vård- och underhållsplanering antagits. Stiftet får ställa de villkor för församlingarnas arbete med vård- och underhållsplanering stiftet anser ändamålsenliga. Sådana villkor bör under arbetet delges kyrkokansliet för information och samordning.

Vård- och underhållsplaneringen skall ge förutsättningar för en god och kostnadseffektiv fastighetsskötsel, med hänsyn till de kulturhistoriska värdena, och ge underlag för prioriteringar av ersättning till konkreta åtgärder. Den skall också tjäna som underlag för långsiktiga bedömningar om kostnader och särskilt kulturhistoriska merkostnader för vården av det skyddade kyrkliga kulturarvet.

Insatser för inventering och vård- och underhållsplanering har prioriterats i ramfördelningen av kyrkoantikvarisk ersättning till stiftet. En antagen vård- och underhållsplan har angetts som ett villkor

för att kyrkoantikvarisk ersättning skall beviljas för ansökningar som inkommit från 2006 och framåt, om det inte gäller akuta åtgärder. Vidare skall vård- och underhållsplanen dels ha levererats digitalt och dels finnas registrerad i en särskild webb-baserad databas. Mer om denna databas finns under rubriken *Utvärderingen och uppföljningen av vård- och underhållsplaneringen*.

Ett långsiktigt program antogs med innebörden att vård- och underhållsplanering skulle genomföras för en genomsnittlig kostnad av 100 tkr per skyddad kyrka, inkluderande kostnader för kulturhistorisk karaktärisering enligt riktlinjer utarbetade av Riksantikvarieämbetet, och annan övergripande inventering/planering. Kyrkoantikvarisk ersättning förutsattes utgå med i genomsnitt 60 tkr per skyddad kyrka. För att styra medlen till detta ändamål angavs en särskild delram i ramfördelningen till stiftet som inte fick användas till andra ändamål. Efterhand har det visat sig att vu-planerna blivit dyrare och att stiftet satsat mer på övergripande inventering och planering. Riktmärket för tilldelning av kyrkoantikvarisk ersättning har då höjts till 80 tkr. Stift som velat använda mer av ramen än detta belopp har inte tilldelats särskild ram för detta, utan planeringen har då fått konkurrera med andra projekt.

I enkäten till stiftet redovisas planeringsläget för karaktärisering och vård- och underhållsplanering, se *bilaga 6 och 7*. Den 31 december 2005 har 35 % av de skyddade kyrkorna en antagen vård- och underhållsplan. Stiftet beräknar att denna siffra 31 december 2006 skall vara 68 %, och arbete är planerat/budgeterat för ytterligare ett antal kyrkor, till totalt 83 %. För resterande kyrkor avser förvaltande enhet inte i nuläget att göra en plan, eller så anser man sig redan ha tillräckligt bra planeringsinstrument.

Målet att genomföra vård- och underhållsplaneringen så att alla som önskar får en plan före 2006 års utgång har varit högt ställt och har även inneburit risker och en del nackdelar. Därför har ett uppföljningsprojekt genomförts under 2005, som under 2006 kommer att följas av informations- och utbildningsinsatser.

Projekt kring det kyrkliga kulturarvet

UTVÄRDERING OCH UPPFÖLJNING AV VÅRD OCH UNDERHÅLLSPLANERINGEN

Under 2005 påbörjades projektet *Uppföljning av arbetet med vård- och underhållsplanering* inom kyrkokansliet. Projektet syftar till att ge kunskap om vård- och underhållsprocessen och dess resultat, dels så att kunskap kan återföras till stiftet och dels för en god överblick över vård- och säkerhetssituationen för det kyrkliga kulturarvet, inför kontrollstationen 2009 vid beslut om kyrkoantikvarisk ersättning. Målet med uppföljningen är en riksövergripande, långsiktig planering som ska vara vägledande i samband med fördelning av anslaget för kyrkoantikvarisk ersättning. Uppföljningsprojektet slutredovisas i december 2006.

Riksantikvarieämbetet har på uppdrag och i samverkan med Svenska kyrkan, Kyrkokansliet under 2005 utvärderat vård- och underhållsplaner. Uppdraget var en del av Kyrkokansliets projekt *Uppföljning av arbetet med vård- och underhållsplanering*. I uppdraget ingick att granska ett antal vård- och underhållsplaner som inhämtats från samtliga stift, utarbetandet av en enkel checklista för grundläggande egenskaper hos vård- och underhållsplaner och stiftsbesök för att diskutera planeringen av processen med framtagandet av vård- och underhållsplaner. Riksantikvarieämbetets utvärdering

redovisades i februari 2006 i en skriftlig rapport som föreligger som arbetsmaterial för vidare uppföljning av vård- och underhållsplaneprocessen.

Efter utvärderingen kan konstateras att arbetet med vård- och underhållsplanerna nu pågår i samtliga stift efter en på vissa håll trevande start. Positivt är att vård- och underhållsplanerna har lyft fram frågor om långsiktig förvaltning och bevarande. Samtidigt som kunskapen och kompetensen om vård- och underhåll har stärkts inom Svenska kyrkan.

Vid utvärderingen beaktades ett antal egenskaper som säkerställer planernas kvalitet. Om flertalet av dess egenskaper uppfylls hos planen, kan planen som helhet bedömas vara av god kvalitet. De egenskaper som beaktades var bl.a. långsiktighet, uppföljningsvänlighet och återspeglingen av de kulturhistoriska värdena i vård- och underhållsåtgärder. Genom att studera planens egenskaper har Riksantikvarieämbetet kunnat konstatera att ett antal planer brister i det långsiktiga perspektivet, den kulturhistoriska bedömningen då den inte är integrerad i planeringen av vård och underhåll samt att det finns brister i planeringen av underhåll och återkommande besiktningar. Styrkan hos flertalet planer är att de är ambitiöst utförda, väldisponerade och ger en god överblick över anläggningen. Därmed bedöms planerna att fungera som ett långsiktigt planeringsinstrument. Ytterligare en positiv egenskap är att de flesta vård- och underhållsplaner kan kompletteras efterhand, med ytterligare delar som är viktiga för det långsiktiga bevarandet.

Inför utvärderingsarbetet utarbetades en checklista som referensram vid genomläsningen av planerna. Checklistan har sedan delgetts stiftet med avseende att fungera som hjälpmedel vid stiftshandläggarnas granskning och godkännande av vård- och underhållsplaner, innan rekvisering av kyrkoantikvarisk ersättning.

Inom utvärderingsprojektet besöktes stiftet för att diskutera planeringen av processen med framtagandet av vård- och underhållsplaner samt för rådgivning i planeringsprocessen. Vid stiftsbesöken framkom att man arbetar mycket olika, men att i samtliga har påbörjat ett strategiskt arbete inom stiftet. Arbetsmetoden för planeringen på stiftsnivå skiljer sig åt beroende på kompetens och resurser inom stiftet samt typ av samarbete med kulturmiljösektorn och annan expertis. Exempelvis arbetar några stift mer stiftsövergripande med delmoment, såsom stöldsäkerhetsinventering, skadeinventering av interiört måleri och elsäkerhetsinventering, som sedan sammanställs till objektvisa vård- och underhållsplaner. Ytterligare exempel finns där stift är mindre operativa och istället har en mer stödjande och rådgivande funktion gentemot de ekonomiska enheterna. Planeringsläget är enligt följande:

- Två stift har inte styrt vård- och underhållsplaneringens upplägg inom stiftet genom generella råd- och riktlinjer.
- Fem stift styr vård- och underhållsplaneringen på stiftsnivå genom att stiftet upprättar riktlinjer, baserat på fallstudier, med stöd från stift och läns museer. Stiftet styr i dessa fall inte över upplägg eller omfattning av planeringen.
- Tre stift har genomfört eller genomför centrala upphandlingar av vård- och underhållsplaner. Upphandlingar vilka, helt eller delvis, bedrivs som stiftsövergripande projekt genom upphandling inom ett begränsat antal enheter.
- Tre stift genomför vård- och underhållsplaneringen som ett stiftsövergripande projekt, där planeringen och planernas utformning styrs i olika utsträckning av stiftet.

Överlag är samarbetet bra mellan stiftet och Svenska kyrkan på nationell nivå och stiftets arbetsmetod är regionalt och lokalt förankrad. Flera stift befarar dock att deras resurser, avsedda för granskningen av vård- och underhållsplanerna och det fortsatta arbetet med implementeringen av planeringen i de ekonomiska enheterna, inte är tillräckliga. Mer resurser behöver även avsättas till stiftet för information och utbildning riktat mot ekonomiska enheter samt ett mer operativt arbetssätt med en rådgivnings- och stödfunktion.

Med utgångspunkt i arbetet med utvärderingen av vård- och underhållsplaneprocessen har Kyrkokansliet i samarbete med Församlingsförbundet och Riksantikvarieämbetet under 2005 påbörjat planeringen av kursen *Vård- och underhållsplanering i praktiken*. Kursen kommer under 2006 att anordnas vid ett tillfälle per stift och riktar sig till anställda och förtroendevalda inom de ekonomiska enheterna inom Svenska kyrkan med ansvar för fastighetsförvaltning. Avsikten är att stödja stiftets implementering av vård- och underhållsplaneringen genom att fortbilda anställda och förtroendevalda i de ekonomiska enheterna, inom den praktiska hanteringen av vård- och underhållsplaneringen, vid den löpande skötseln och underhållet av kyrkobyggnader samt vid budget- och verksamhetsplanering.

I samband med uppföljningen av vård- och underhållsplaneringen kommer informationsmaterial om kyrkoantikvarisk ersättning och vård- och underhållsplanering att utarbetas i form av en enklare broschyr samt underlagsmaterial, såsom exempel på bra vård och underhållsplaner. Informationsmaterialet kommer att delges samtliga ekonomiska enheter via utskick och Kyrkofondens hemsida.

Ett digitalt arkivsystem för vård- och underhållsplaner är under utarbetande inom Kyrkokansliet. Databasen ska bland annat utgöra underlag för statistik i samband med utvärdering av kyrkoantikvarisk ersättning samt för att stiftet inom sig, respektive nationell nivå, ska kunna få ett underlag för att se det totala vårdbehovet för kulturminnesmärkta kyrkor i Sverige, samt för inom den gruppen, prioriterade objekt på stifts och riksnivå.

DOMKYRKOPROJEKTET

Under 2005 påbörjades *Domkyrkoprojektet* inom kyrkokansliet. Projektet syftar till att kartlägga behovet av särskilt reserverade medel eller särskilt långsiktig planering för vård av större objekt, domkyrkor och andra riksobjekt. Målet är en övergripande långsiktig planering, varigenom de årliga beslutsramarna för kyrkoantikvarisk ersättning till stiftet kan sättas med särskild hänsyn till sådana stora projekt. Domkyrkoprojektet slutredovisas i december 2006.

Initialt har en systematisk insamling och sammanställning av planeringsunderlag, såsom vård- och underhållsplaner genomförts och kontakt tagits med fastighetsförvaltare som berörs av projektet samt med stiftshandläggare för kyrkoantikvarisk ersättning. En fördjupande förstudie av tre kyrkoobjekt, inom tre olika stift, har genomförts och kommer att fungera som utgångspunkt för det fortsatta arbetet med projektet. Initialt kan man se ett behov hos stiftet av att särskild hänsyn ska kunna tas till särskilt bevarandevärda och kostnadskrävande objekt vid fördelningen av kyrkoantikvarisk ersättning. En sådan särskild hänsyn är i flera hänseenden nödvändig för att motverka en snedfördelning av kyrkoantikvarisk ersättning mellan de särskilt bevarandevärda objekten med en nationell särställning och övriga kyrkoobjekt av högt kulturhistoriskt värde, vilka även dessa i hög grad är ersättningsberoende, vid den fortsatta vården och nyttjandet av det kyrkliga kulturarvet.

Domkyrkoprojektet ska resultera i en lägesrapport och ett planeringsunderlag för fördelningen av större ersättningsbelopp som inte kan, eller bör, ske inom de stiftsvisa ramarna, utan istället bör ske genom en rikstäckande planering. Planeringsunderlaget kommer att formos som en enkel databas/katalog för domkyrkor/riksobjekt, med uppgifter som ger en samlad bild av vilka åtgärdsbehov som finns, kostnader för dessa åtgärder samt behovet av kyrkoantikvarisk ersättning, jämfört med vårdkostnader och med andra direkta investeringsbehov i objekten. Planeringen ska helt enkelt kunna fungera som underlag för stiftens och Svenska kyrkans på nationell nivå, fleråriga planering av kyrkoantikvarisk ersättning. Domkyrkoprojektet slutredovisas i december 2006.

FRAMTAGANDE AV GRUNDDOKUMENT FÖR KYRKORUMMET

Ett grunddokument som beskriver kyrkorummets teologi arbetas fram under åren 2003-2006. Arbetet syftar till ett dokument av rådgivande karaktär till stöd för församlingar och antikvariska myndigheter i samband med reparation, ombyggnader mm. av kyrkorum. Arbetet bedrivs på kyrkokansliet, avdelningen för utbildning, forskning och kultur, och sker i samverkan med rättsavdelningen, Svenska kyrkans kulturråd, Svenska kyrkans församlingsförbund och Riksantikvarieämbetet. Grunddokumentet beräknas vara klart i augusti 2006.

DIFFERENTIERAD ANVÄNDNING AV KYRKOBYGGNADER

Under hösten 2005 har programarbete skett för ett brett upplagt projekt *Differentierad användning och förvaltning av kyrkobyggnader (DAK)*. Projektet har definierats i följande punkter:

- Vilket ansvar Svenska kyrkans nationella nivå ska ta när det gäller frågor om kyrkobyggnaden/kyrkorummet.
- Kyrkobyggnadens roll och betydelse ur Svenska kyrkans, kulturmiljövårdens och allmänhetens perspektiv.
- Förvaltning av kyrkobyggnaden och dess användning sett utifrån olika funktioner och användningsgrad.
- Processen av att ta en kyrka ur bruk – olika hänsyn / administrativa rutiner.
- Underlag och uppföljning om differentierad användning och förvaltning av kyrkobyggnader.

För projektet och för överväganden om det kyrkliga kulturarvet överhuvudtaget krävs ett faktaunderlag om kyrkorna, deras egenskaper, kulturvärden, vårdbehov, och driftskostnader, och om deras användning, nuvarande och förväntad. Denna kunskap skall ställas mot de behov och de ekonomiska förutsättningar som gäller för Svenska kyrkan och ge underlag för beslut om hur kyrkobyggnader i framtiden skall användas. Olika användningsintensitet och användningssätt ger olika kostnadsbild. Att ta en kyrka ur bruk och att eventuellt sälja den väcker en rad ekonomiska, praktiska och även juridiska frågor som, inom projektets ram, i möjligaste mån skall undersökas och därefter presenteras pedagogiskt som ett administrativt hjälpmedel. Projektet som skall bedrivas i ett nära samarbete med kulturmiljövårdens företrädare avses i huvudsak kunna redovisas hösten 2007.

Kyrkokansliets arbete

Den centrala hanteringen av kyrkoantikvarisk ersättning har under år 2005 omfattat följande moment utöver vad som redovisas i särskilda projekt:

- Beredning av rambeslut och uppföljning och redovisning, ekonomiskt och resultatmässigt, enligt fastlagt schema för årscykeln för ersättningsystemet.
- Fortsatt översyn av de av kyrkofondens styrelse antagna villkoren för kyrkoantikvarisk ersättning. Beslut om att Vu-planerna skall finnas registrerade och tillgängliga har fattats.
- Fortsatt utveckling av PHS för kyrkoantikvarisk ersättning samt utveckling av rapportuttag. Stiftelsen arbetar nu rutinmässigt med systemet. Insatser för en bättre klassificering för att få ut bra statistik behövs.
- Informations- och kontaktseminarier med stiftshandläggarna två gånger per år varav ett tillsammans med länsstyrelsernas och läns museernas handläggare, samt löpande kontakt och rådgivning till stiftshandläggarna.
- Uppföljningsbesök i två stift.
- Ajourhållning av information om kyrkoantikvarisk ersättning och vård- och underhållsplanering på kyrkofondens hemsida.
- Inledande statistikarbete för att belysa kulturvärden, vårdbehov, vårdresultat och ekonomiska förutsättningar för bevarande och vård.
- Initiering av projektet *Differentierad användning och förvaltning av kyrkobyggnader*.

I *tabell 3* redovisas vilka kostnader av kyrkoantikvarisk ersättning som gått till utvecklingsmoment i arbetet centralt. Årets aktiviteter framgår också av kalendarium, *bilaga 8*.

Åtgärd	2002	2003	2004	2005	Anm
Anlitande av kulturhistorisk expertis	287	330	755	557	Konsult
PHS	1 046	479	389		Utvecklingskostnad, konsult och eget arbete
Kurser i vård- och underhållsplanering, mm	446		329		Även utvecklingskostnad, framtagning av kursunderlag
Uppföljning av Vu-planering				669	Uppdrag till RAÄ
Anbudsunderlag för Vu-plan	163			324	Kyrkokansliet
Att vårda en kyrka			611		Konsult
Stuleturkyrkan.nu			125		Handbok
Smärre nationella projekt			91	146	Uppbyggnad av hemsida
Information mm	257	18	11	47	Tryckning, distribution, infomöten
Summa	2 199	827	2 311	1 743	

Tabell 3. Centrala planerings- utrednings- och infoinsatser bekostade av KAE i tkr. År är bokslutsår, insatsen kan ha skett tidigare.

Övriga frågor att uppmärksamma

UTBILDNINGSPRÅGOR

Att på ett riktigt sätt hantera ett kulturarv är till stora delar en kompetensfråga. Svenska kyrkan har i användningen av den kyrkoantikvariska ersättningen prioriterat kunskapsfrågor, genom information till församlingar om vård- och underhållsplanering och skötsel samt prioriterat att ta fram kunskap om de kulturhistoriska värdena och kunskap om vård-situationen genom utarbetande av vård- och underhållsplaner. Vi har i medvetande om de uttalanden som finns i prop. 1998/99:38 om att ersättning inte skall gå till kompetensutveckling, satsat på dessa åtgärder som, utan att vara direkt kompetensutveckling, skall göra kyrkans förtroendevalda och anställda bättre skickade att ta hand om kulturarvet. Detta har varit nödvändigt för att snabbt komma till en ökad medvetenhet och en mer medveten diskussion om kyrkobyggnadernas dubbla roller, kulturarv och gudstjänstrum i förening.

Kompetensfrågan är vidare än så. Det finns behov av fördjupning av fackkunskaperna bland handläggare och konsulter. Det kyrkliga kulturarvet har inte det genomslag i specialistutbildningen som skulle motiveras av dess omfattning, dess komplexitet och den folkliga förankring det otvivelaktigt har. Kyrkor är viktiga besöksmål för turism samt viktiga symbolbyggnader i sin bygd med en betydelse långt utanför kyrkans egen medlemskrets. Svenska kyrkan är givetvis beredd att ta sin del av ansvaret för intern kompetensutveckling och kunskapsförsörjning. Vi önskar dock en fortsatt diskussion om hur ett framtida ansvar för utbildningsfrågorna skall fördelas och hur nödvändiga förbättringar vad gäller kunskapen om det kyrkliga kulturarvet skall kunna genomföras, och hur detta gemensamma ansvarstagande skall organiseras.

KONTROLLSTATION 2009

Enligt överenskommelsen, som löper tills vidare, mellan staten och Svenska kyrkan, skall kontrollstationer infalla vart femte år. Den första kontrollstationen sker år 2009. Svenska kyrkan är angelägen om att även fortsättningsvis erhålla kyrkoantikvarisk ersättning, för vård av det kyrkliga kulturarvet. Utvärdering av arbetet med vård- och underhållsplaner har genomförts, och insamling och bearbetning av uppgifter om de kulturhistoriska värdena, vårdbehoven och förutsättningarna, även ekonomiskt, för vårdåtgärder som planerna och annat statistiskt underlag ger möjlighet till har påbörjats.

Vårdbehoven är stora och omfattande resurser har satsats på att de ekonomiska enheterna skall ha en väl fungerande planering av sina utgifter för fastighetsunderhåll. Det är därmed viktigt att det går att långsiktigt planera för att även kyrkoantikvarisk ersättning kan komma i fråga i samband med genomförandet av vårdåtgärder, vid förvaltningen av de kyrkliga kulturminnena. Det finns därför anledning att företrädare för regeringskansliet och Svenska kyrkan i mycket god tid före år 2009 träffas för att fastslå vilka underlag som erfordras för kommande politiska beslut.

Arbete med att analysera kyrkans behov av kyrkobyggnader och möjligheterna att differentiera användningen och förvaltningen med anledning av bl a församlingssammanslagningar har också påbörjats.

Det är således, i enlighet med vad som framfördes av representanter från Svenska kyrkan vid överläggningar med Kulturdepartementet under hösten 2004, angeläget att en tidtabell fastläggs för det kommande arbetet och för de vidare kontakter och samråd som kan komma att behövas.

Lars Rydje
Förste vice ordförande
Kyrkofondens styrelse

Helén Ottosson Lovén
Ekonomi- och finanschef

KOPIA FÖR KÄNNEDOM

Kyrkostyrelsen
Riksantikvarieämbetet
Samtliga stift
Svenska kyrkans församlingsförbund
Centrala samrådsgruppen
Samtliga länsstyrelser, kulturmiljö (e-post)
Samtliga läns museer (e-post)

Bilaga 1. Förändringen av antalet kyrkor 2000-2005

År	Kyrka	Församling/samf.	Stift	Byggår, skydd	Anm, såld, riven etc.
2001	Sandbyhovskyrkan	Norrköping ks.	Linköping	Nej	Såld 2001
2001	Gåsö kapell	Lysekils ks	Göteborg	1955, nej	Såld 2001 till samfällighetsförening (ej formellt tagen ur bruk)
2002	Istrums kapell	Eggby förs	Skara	1927, ja	Såld s till bostadsändamål
2002	Odarslövs k:a	Lunds ks	Lund	1100-tal, ja	
2003	Stugsunds kyrka	Söderhamn	Uppsala	1925, ja	Såld 2005 till bostad och verksamhet
2003	Kyrketorps kapell	Töreboda förs	Skara	1931, ja	Såld till bostadsändamål
2003?	Rosengårdskyrkan	Malmö ks	Lund	Nej	
2003?	S:t Katarinas kyrka	Malmö ks	Lund	Nej	
2003?	Mellanhedskapellet	Malmö ks	Lund	Nej	
2004	Andreaskyrkan	Tomas förs., Gävle	Uppsala	1977, nej	Såld till bostadsstiftelse som samlingslokal
2004	Allhelgonakyrkan (S:t Ibbs nya k:a)	S:t Ibbs förs.	Lund	1899, ja	Såld till Statens fastighetsverk, Tycho-Brahe-museum
2004	Söråkers kapell	Stiftet	Härnösand	Nej	Såld 2004 till privatperson
2004	Vinlidens k:s	Lycksele	Luleå	1959, nej	Såld 2005
2004	Hällneborgs småkyrka	Oviken, Myssjö och Hackås ks	Härnösand	Nej	Såld 2002 till byförening
2004	S:t Eskils kapell	Helsingborgs ks	Lund	Nej	Såld
2004	S:t Jakobs kapell	Malmö ks	Lund	Nej	Såld
2005	Örja k.a	Landskrona ks	Lund	1868, ja	
2005	Viksjö k:a	Järfälla	Stockholm	1971, nej	
2005	Maglarps nya kyrka	Hammarlövs förs	Lund	1908, ja	
2005	Vallviks kyrka	Söderala	Uppsala	1955, nej	

Tabell 1.1 Invigda kyrkor, ägda eller förvaltade av Svenska kyrkan 2000-01-01, därefter formellt tagna ur bruk. Fetstil anger byggnader skyddade enligt kulturminneslagen.

År	Kyrka	Församling/samf.	Stift	Byggår	Anm
2000	Kummelby k:a	Sollentuna förs	Stockholm	2000	
2001	Bagarmossens kyrka	Skarpnäcks förs	Stockholm	2001	
2001	Furulundskyrkan	Partille-Sävedalens ks	Göteborg	2001	
2002	Sjöstadskapellet	Sofia förs	Stockholm	2002	
2002	Viskans kapell	Kinnarumma ks	Göteborg		Tillbyggnad av församlingshem
2004	Ljusets kyrka	Botkyrka förs	Stockholm	2004	
2005	Viksjö nya kyrka	Järfälla ks	Stockholm	2005	
2005	Vårfrukyrkan	Brännkyrka förs	Stockholm	2005	

Tabell 1.2 Nyinvigda kyrkor efter 2000-01-01, ägda eller förvaltade av Svenska kyrkan. Tidigare invigda, överlåtna till Svenska kyrkan efter år 2000 ingår ej.

Bilaga 2. Kyrkstatistik enligt ekonomisk redogörelse för 2004. Antal sammankomster

Grupp	Inga	1-9 tillfällen	10-19 tillfällen	20-49 tillfällen	50-99 tillfällen	100-199 tillfällen	200-399 tillfällen	Över 400 tillfällen	Totalt
1 Storstad	5	1		2	10	31	52	34	135
2 Förort	3	4	22	64	62	68	59	30	312
3 Större stad	3	2	5	10	38	43	42	39	182
4 Medelstor stad	2	16	12	33	41	68	24	19	215
5 Större tätort	12	16	19	73	110	108	67	10	415
6 Mindre tätort	2	8	32	226	211	174	51	6	710
7 Landsbygd	8	18	95	416	374	141	17	1	1070
8 Glesbygd	8	36	34	63	123	61	7	2	334
Totalt	43	101	219	887	969	694	319	141	3373

Tabell 2.1 Antal sammankomstillfällen 2004 fördelat på församlingstyp Enkätuppgifter, 3373 svar.

Grupp	aldrig	1-9 gånger	10-19 gånger	20-49 gånger	50-99 gånger	100 gånger och mer	Totalt
1 Storstad	23	21	9	4	9	6	72
2 Förort	118	55	22	5	3	7	210
3 Större stad	63	44	17	11	7	10	152
4 Medelstor stad	64	51	20	9	4	2	150
5 Större tätort	153	100	26	13	4	3	299
6 Mindre tätort	298	157	29	17	9	6	516
7 Landsbygd	499	164	24	9	2	5	703
8 Glesbygd	148	97	17	10	2	1	275
Totalt	1366	689	164	78	40	40	2377

Tabell 2.2 Antal tillfällen kyrkan använts för sammankomster utanför församlingens egen verksamhet 2004 fördelat på församlingstyp. Enkätuppgifter, 2377 svar.

Bilaga 3. Kyrkstatistik, tillgänglighet genom öppethållande enligt ekonomisk redogörelse för 2004

Grupp	Stängd	1-9 dagar	10-49 dagar	50-99 dagar	100-199 dagar	200-299 dagar	300-349 dagar	350 och mer	Totalt antal svar
1 Storstad	1	1	2	2	2	7	12	30	57
2 Förort	5	1	31	31	53	19	32	49	221
3 Större stad	3		6	12	16	16	25	38	116
4 Medelstor stad	4	4	8	19	27	24	17	50	153
5 Större tätort	11	6	24	39	57	41	46	98	322
6 Mindre tätort	23	4	62	108	169	93	54	93	606
7 Landsbygd	61	8	104	150	294	129	73	106	925
8 Glesbygd	14	11	27	38	78	22	10	47	247
Totalt	122	35	264	399	696	351	269	511	2647

Tabell 3.1 De lagskyddade kyrkornas öppethållande 2004, dagar per år fördelat på församlingstyp, 2647 enkätsvar.

Grupp	Stängd	1-9 dagar	10-49 dagar	50-99 dagar	100-199 dagar	200-299 dagar	300-349 dagar	350 och mer	Totalt antal svar
1 Storstad					2	3	7	5	17
2 Förort	4			1	3	13	18	11	50
3 Större stad	1			1	4	23	13	14	56
4 Medelstor stad	1	1	1		9	17	19	11	59
5 Större tätort	2	2	4	6	6	17	6	13	56
6 Mindre tätort	2		8	6	15	8	7	9	55
7 Landsbygd	2		10	7	7	7	2	4	39
8 Glesbygd	13	2	9	11	7	6	2	5	55
Totalt	25	5	32	32	53	94	74	72	387

Tabell 3.2 De icke lagskyddade kyrkornas öppethållande 2004, dagar per år, fördelat på församlingstyp 387 enkätsvar

Bilaga 4. Fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning

Stift	Utbet 2002	Utbet 2003	Utbet 2004	Utbet 2005	Utbet 2002-2005
1 Uppsala	220	3 385	8 850	16 729	29 183
2 Linköping	27	7 496	12 057	33 109	52 689
3 Skara	1 508	4 424	13 953	26 304	46 188
4 Strängnäs	172	4 360	5 368	17 667	27 567
5 Västerås		5 363	9 450	20 067	34 880
6 Växjö	1 741	2 951	9 913	21 425	36 031
7 Lund	1 180	8 326	11 980	38 266	59 751
8 Göteborg	1 500	5 630	9 465	23 808	40 404
9 Karlstad	788	2 009	2 040	14 123	18 960
10 Härnösand	600	4 021	7 346	11 255	23 221
11 Luleå	1 621	6 738	4 008	7 495	19 862
12 Visby	2 080	7 536	11 745	17 174	38 535
13 Stockholm	2 351	5 940	3 172	21 743	33 205
centralt	2 199	827	2 311	1 743	7 082
Summa	15 987	69 006	111 656	270 909	467 558
Anslag	50 000	100 000	150 000	200 000	
Akkumulerad förbrukning	32%	57%	66%	94%	

Tabell 4.1. Förbrukning av medel 2002-2005 enligt bokslut. Tusental kronor

	2002	2003	2004	2005	2006	2002-2006 Summa tkr	2002-2006 Antal skyddade kyrkor	Tkr / skyddad kyrka
	Utfall	Utfall	Ram, justerad	Ram	Ram			
1 Uppsala	1 745	9 869	9 632	24 000	23 000	68 246	251	272
2 Linköping	4 903	17 141	20 850	22 000	27 000	91 894	232	396
3 Skara	3 664	12 392	23 005	25 000	29 000	93 061	367	254
4 Strängnäs	1 231	5 713	24 447	16 000	21 000	68 391	176	389
5 Västerås	2 449	12 377	18 000	13 000	21 000	66 826	158	423
6 Växjö	3 176	10 208	11 468	31 000	43 000	98 852	284	348
7 Lund	8 716	14 186	37 026	31 000	31 000	121 929	468	261
8 Göteborg	4 275	9 700	18 859	37 000	33 000	102 834	318	323
9 Karlstad	2 029	4 729	8 606	8 000	16 000	39 364	149	264
10 Härnösand	1 290	8 116	13 559	14 000	14 000	50 965	186	274
11 Luleå	2 367	9 534	6 475	11 000	5 000	34 376	125	275
12 Visby	2 598	9 726	13 780	22 000	29 000	77 104	94	820
13 Stockholm	6 810	9 852	15 473	18 000	8 000	58 134	107	543
centralt	2 202	827	2 311	1 743	3 000	10 082	2 915	3
Totalt	47 455	134 369	223 489	273 743	303 000	982 056	2 915	337
anslag	50 000	100 000	150 000	200 000	235 000	735 000	2 915	252

Tabell 4.2. Kyrkofondens fördelning av beslutsram 2002-2006. 2006 års ram får utbetalas senast 2007. Tusental kronor.

Stift	Renovering, restaurering	Vård av engångskaraktär	Vård, konservering	Vård, underhåll	Övrig vård	Projektering/utredning	Summa
01 Uppsala stift	6,4	1,9	1,6	2,5	0,0	0,0	12,3
02 Linköpings stift	23,4	0,5	2,6	0,6	0,1	0,0	27,2
03 Skara stift	9,6	3,2	5,0	1,2	0,0	0,0	19,0
04 Strängnäs stift	3,3	2,0	3,4	2,0	0,0	0,0	10,7
05 Västerås stift	2,9	15,1	3,3	3,3	0,0	0,0	24,6
06 Växjö stift	14,8	0,4	3,3	0,0	0,0	1,3	19,8
07 Lunds stift	36,7	0,2	1,8	0,0	0,3	0,0	39,0
08 Göteborgs stift	2,4	12,7	4,7	3,3	0,0	0,2	23,2
09 Karlstads stift	6,2	4,3	1,9	0,0	0,0	0,0	12,4
10 Härnösands stift	0,5	11,7	1,8	0,0	0,0	0,2	14,2
11 Luleå stift	6,9	0,8	0,0	1,8	0,0	0,4	9,9
12 Visby stift	16,4	1,5	0,6	0,0	0,0	0,8	19,3
13 Stockholms stift	3,0	15,6	5,9	0,0	0,0	0,0	24,5
Totalt, mkr	132,3	69,8	36,1	14,7	0,4	3,0	256,3

Tabell 4.3 Fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning 2002-2005. Fördelning av konkreta vårdåtgärder i mkr.

Stift	Förebyggande stöld & brand	Förebyggande förvaring inv.	Förebyggande elinst.	Förebyggande värmesystem	Övrigt förebyggande	Summa
01 Uppsala stift	0,2	0,1	0,9	0,6	0,1	1,9
02 Linköpings stift	1,1	0,3	0,0	0,6	0,8	2,8
03 Skara stift	8,0	0,2	0,2	0,0	0,2	8,6
04 Strängnäs stift	0,2	0,2	0,0	1,9	0,0	2,2
05 Västerås stift	0,8	0,1	0,2	0,9	0,1	2,2
06 Växjö stift	0,2	0,0	0,0	0,3	0,0	0,4
07 Lunds stift	0,8	0,1	2,7	0,4	0,0	4,0
08 Göteborgs stift	0,4	0,1	0,1	0,3	0,3	1,1
09 Karlstads stift	1,0	0,1	0,0	0,3	0,0	1,3
10 Härnösands stift	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6
11 Luleå stift	0,3	0,2	0,0	0,0	0,0	0,4
12 Visby stift	0,0	1,1	0,0	0,0	1,2	2,3
13 Stockholms stift	0,8	1,0	0,0	0,3	0,0	2,1
Totalt, mkr	15,3	3,4	4,2	5,6	2,7	31,1

Tabell 4.4 Fördelning kyrkoantikvarisk ersättning 2002-2005. Fördelning av skadeförebyggande åtgärder i mkr.

Stift	Ospecifice- rat/ övergrip- ande	Begravnings- plats	Kyrkliga inventarier	Kyrko- byggnad	Kyrkotomt	Totalt
01 Uppsala stift	6,2	1,5	1,0	11,9	0,2	20,8
02 Linköpings stift	2,5	5,0	7,8	23,5	4,1	43,0
03 Skara stift	0,5	2,0	4,6	27,9	0,3	35,3
04 Strängnäs stift	0,5	1,8	3,6	14,4	0,3	20,5
05 Västerås stift	3,1	3,8	2,9	22,6	0,6	33,1
06 Växjö stift	1,6	0,4	7,7	16,2	0	25,9
07 Lunds stift	0,9	0,8	0,2	54,8	0	56,7
08 Göteborgs stift	3,9	3,7	1,3	25,6	0	34,5
09 Karlstads stift	0	0,5	1,9	14,3	0	16,7
10 Härnösands stift	1,4	1,7	0,8	15,9	3,2	23,0
11 Luleå stift	4,5	0,3	0,1	9,6	0,3	14,7
12 Visby stift	1,6	2,2	3,9	14,0	0,2	21,9
13 Stockholms stift	4,9	1,0	2,0	25,1	0	33,0
Totalt, mkr	31,7	24,8	37,8	275,9	9,3	379,4

Tabell 4.5 Fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning 2002-2005. Fördelning på objekttyp i mkr.

Byggnads-/anläggningsdel	Inv, vu-plan	Vårdinsatser	Skadeföre- byggande	Summa
Exteriör	4 259	83 761	529	88 549
Interiör, kyrkorum	5 236	64 583	19 223	89 041
Interiör, annan	1 382	3 440	604	5 427
Fast inredning i kyrkorum, Altare, predikstol	139	16 270	1 075	17 484
Orgel	70	11 542		11 612
Klockstapel	41	2 894	45	2 980
Byggnad övrigt	7 635	9 622	4 510	21 768
Mark, vegetation	619	535		1 154
Hägnad/ bogårdsmur etc.	565	9 532		10 097
Gravmonument	1 213	4 639		5 852
Mark övrigt	1 851	3 719		5 570
Ospecificerat	69 031	45 559	5 097	119 687
Totalt, tkr	92 041	256 097	31 083	379 221

Tabell 4.6 Fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning på byggnads- och anläggningsdel, tkr.

Bilaga 5. Redovisade inventerings och planeringsdokument

Stift	Åtgärd	År
2 Linköping	Linköpings stift, kalkmåleriinventering. Rapport för skadeinventering, Sten Peterson. Stencil, odaterad	
2 Linköping	Tidigkristna gravmonument i Östergötland, En inventering och registrering Rikard Hedvall, Hanna Menander	2003
2 Linköping	Linköpings stiftsblad, juni 2004; specialnummer om det kyrkliga kulturarvet, kyrkoantikvarisk ersättning, mm	2004
3 Skara	Inventering av kyrkorna i Falköpings pastorat, Ett pilotprojekt. Länsstyrelsen Västra Götaland 2003:25	2003
3 Skara	Kyrkvägen 6/2004, tidning för Skara stift; specialnummer om byggnadsvård, kae, inventering och dokumentation	2004
3 Skara	Säkerhet i kyrkor – inventering i Falköpings pastorat 2004-06	2004
3 Skara	Inventeringar liljestenar i stiftet	2003-2004
3 Skara	Skapa kyrkobeskrivningar med hjälp av bebyggelseregistret	2003-2004
3 Skara	Skadeinventering av inventarier i Skara stift, Jönköpings län	2005
3 Skara	Kyrkvägen 5/2005, Specialnummer om säkerhet i kyrkor mm	2005
4 Strängnäs	Anvisningar för upprättande av vård- och underhållsplan Strängnäs stift 22 april 2005 samt administrativa föreskrifter för upphandling.	2005
6 Växjö	Förslag till mall för vård- och underhållsplan. 2003-10-27	2003
6 Växjö	Vård- och underhållsplanering, Råd och anvisningar från Växjö stift. Antagna av stiftsstyrelsen 2003-12-11	2003
6 Växjö	Skadeinventering för Växjö stift, Slutrapport med analys och strategier, Jönköpings läns museum 2003:33	2003
6 Växjö	Glasmåleri. Kulturhistorisk inventering av kyrkligt glasmåleri i Växjö stift, Jönköpings län.	2005
7 Lund	Föreskrifter för upprättande av vårdplan och vårdprogram för Lunds stifts samfälligheter... 2001-11-28, rev 2003-06-06	2003
8 Göteborg	Redovisning av enkäten rörande vård- och underhållsbehovet...	2003
8 Göteborg	Råd och riktlinjer för upprättande av Vård- och Underhållsplaner, antagen av stiftsstyrelsen 2003-12-09, reviderade 2005-02-08	2003 2005
8 Göteborg	Triumfkrucifix, Delrapport från projektet Medeltida inventarier och kalkmålningar i Hallands kyrkor, Inga Lindén Nilsson Tryckning 2005. Samfinansiering med länsstyrelsen i Hallands län	2004
10 Härnösand	Riktlinjer för fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning 2004 Ant. av stiftsstyr. 2003-02-25	2003
10 Härnösand	Riktlinjer för fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning inom Härnösands stift. Stiftsstyrelsen 2005.08-24	2005
10 Härnösand	Vård- och underhållsplanering i Härnösandss stift, Stiftsstyrelsen 2005-08-24	2005
10 Härnösand	Administrativa föreskrifter för upphandling av förvaltningsplaner i Härnösands stift.	2005
10 Härnösand	Mallar för vård- och underhållsplan, kyrkliga inventarier, begravningsplats/kyrkotomt	2005
10 Härnösand	Sammanställning av säkerhetsinventering 2002-2004	2005

Bilaga 6. Arbetsläget för Karakteriseringar m.fl. inventeringsinsatser enligt enkätuppgifter från stiftet feb. 2006

Stift	Antal färdiga, antagna av förvaltare 2005-122-31	Antal pågående, färdiga 2006-12-31	Antal planerade, färdiga senare	Kvarvarande antal kyrkor/begravningsplatser	Anm
<i>Karakterisering begravningsplats</i>					
2 Linköping	150	91			Sammanställning planeras
9 Karlstad	Ca 140	7			
Summa	290	98			
<i>Karakterisering, kyrka</i>					
2 Linköping	170	62			Sammanställning planeras
4 Strängnäs	85	47	13		
9 Karlstad	Ca 150				
10 Härnösand	115	68	0	0	
11 Luleå	70	20	20		
Summa	590	197	33	0	
<i>Karakterisering, kyrka och begravningsplats</i>					
1 Uppsala	99	170	89	15	Ingår i vu-plan
3 Skara	390	41			
5 Västerås	145	20			
8 Göteborg	30	318	0		
13 Stockholm			110		Färdiga i början av 2007
Summa	664	549	199	15	
<i>Andra inventeringsinsatser</i>					
2 Linköping	Ca 200	31			Skadeinventering bemålade inventarier
10 Härnösand	115	68			Statusinventering kyrkobyggnad
13 Stockholm	44				Behovsinventeringar, teknisk antikvarisk statusbesiktning

Bil 7. Arbetsläget för framtagande av Vård- och underhållsplaner enligt enkätuppgifter från stiftens feb. 2006

Stift	Antal färdiga, antagna av förvaltare 2005- 12-31	Antal pågående, färdiga 2006-12- 31	Antal planerade, färdiga senare	Kvarvarande antal kyrkor/begrav- ningsplatser	Anm
<i>Vård- och underhållsplan, begravningsplats</i>					
1 Uppsala		6			
2 Linköping	22	43	50	127	
3 Skara	45	32			
6 Växjö	1		5		
8 Göteborg	1	1	39		
9 Karlstad		4			
10 Härnösand		1			
13 Stockholm	1	1	4		
Summa	70	88	98	127	
<i>Vård- och underhållsplan, kyrka</i>					
2 Linköping	127	72	33	4	
3 Skara	125	104			
4 Strängnäs	75	63	7	14	
7 Lund	167	109	90	80	
8 Göteborg	29	54	2		
9 Karlstad	60	20			
10 Härnösand	5		15		
11 Luleå	134				Stiftsprojekt, antas efterhand
13 Stockholm	50	5	35		
Summa	772	427	182	98	
<i>Vård- och underhållsplan, kyrka och begravningsplats</i>					
1 Uppsala	99	170	89	15	Inkl karakteriseringar
5 Västerås	100	40	20		
6 Växjö	2	250	25	30	
8 Göteborg	12	32	14		
9 Karlstad	1	10			
10 Härnösand			50		
12 Visby	16	27	50		
13 Stockholm	9	5	15		Kan vara delvis antagna
Summa	239	534	263	45	
<i>Vård- och underhållsplan, övrigt</i>					
8 Göteborg	2	9	38		Vegetation
8 Göteborg	1				Inventarier

Bilaga 8. Kalender 2005

Stilarna anger: **Fastslagna tidpunkter**, egna aktiviteter, *kurser mm händelser*

Kae= kyrkoantikvarisk ersättning, Kbb= kyrkobyggnadsbidrag

KFS= Kyrkofondens styrelse

När	Aktivitet
2004-11-30	Sista dag för församlingarnas ansökningar om kae 2006
2005-01-20	Centrala samrådsgruppen, Uppsala
2005-01-31	Länsstyrelsernas yttrande över 2006 års ansökningar, kae och kbb
2005-02-03	Samverkansgrupp kulturarv
2005-02-28	Uppföljningsbesök Lunds stift
2005-03-04	Uppföljningsbesök Strängnäs stift
2005-03-14	KFS, redovisning till regeringen
2005-03-15	Vu-utvärdering. Referensgrupp
2005-03-18	Statistikidégrupp
2005-03-31	Centrala samrådsgruppen, Stockholm
2005-03-31	Stiftens ansökan om ram för 2006 för kae och kbb
2005-04-01	Svenska kyrkans redovisning till regeringen om samverkan och kae under 2004.
2005-04-04	Kyrkorumsprojektet, presentation
2005-04-07	Projekt Medeltida takkonstruktioner. Arbetsmöte, Uppsala
2005-04-20	Samverkansgrupp kulturarv
2005-04-26	<i>Stiftshandläggarmöte</i>
2005-04-27	<i>Kyrkofondens möte med stiftshandläggare</i>
2005-04-30	Riksantikvarieämbetets yttrande över ramfördelning för kae och kbb för 2006
2005-05-24 –25	<i>Centrala samrådsgruppens rikskonferens i Strängnäs stift, Stjärnholm</i>
2005-05-25	Centrala samrådsgruppen, Stjärnholm
2005-06-01	Vu-utvärdering. Referensgrupp, Uppsala
2005-06-02	Samråd med läarepr/RAÄ.
2005-06-07	KFS, beslut om kae-ramar för 2006
2005-06-09	Statistikidégrupp
2005-08-11 –14	<i>Nordisk kyrkobyggnadskonferens "Att utforska rummet" Lund</i>
2005-09-10	Sista dag för stiftens beslut om fördelning av kae 2006
2005-09-12	Centrala samrådsgruppen, Uppsala
2005-09-23	Samverkansgrupp kulturarv
2005-10-06 –07	<i>RAÄ, kyrkoantikvariedagar, kyrkorummet – möjligheter och begränsningar</i>
2005-10-18	<i>Stiftshandläggarnas möte i Uppsala</i>
2005-10-19	<i>Stifts- läns musei- och länsstyrelsehandläggarmöte i Uppsala. Rollfördelning, antikvarisk kontroll, prioritering</i>
2005-10-21	Centrala samrådsgruppen
2005-10-24	KFS, beslut om ändring i villkor för kae
2005-11-25	Centrala samrådsgruppen, Stockholm
2005-11-30	Sista dag för församlingarnas ansökningar kae och kbb för 2007